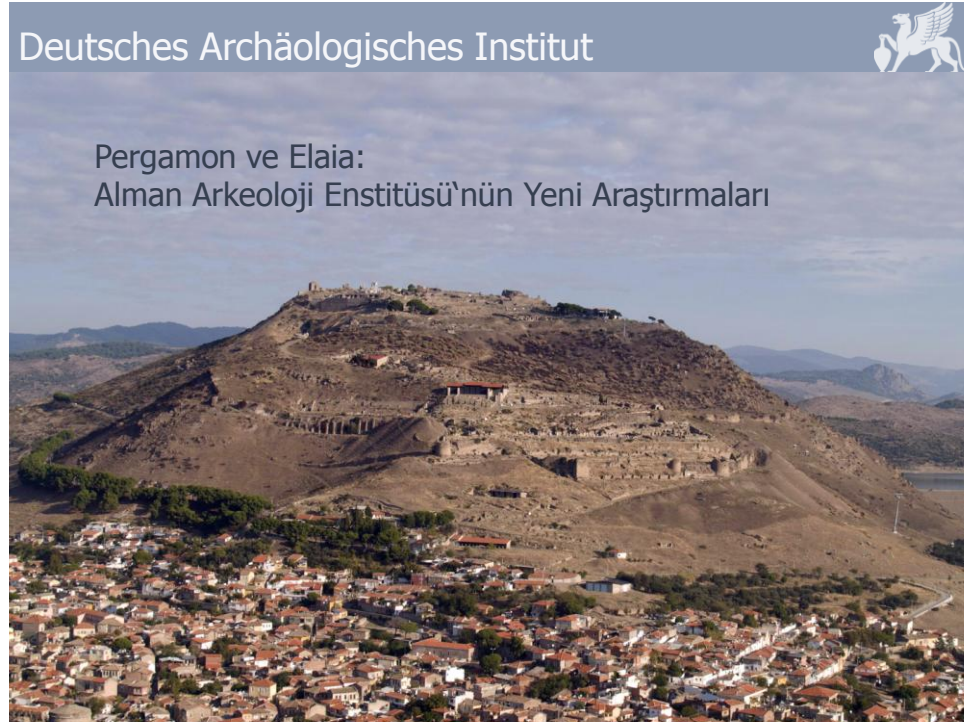

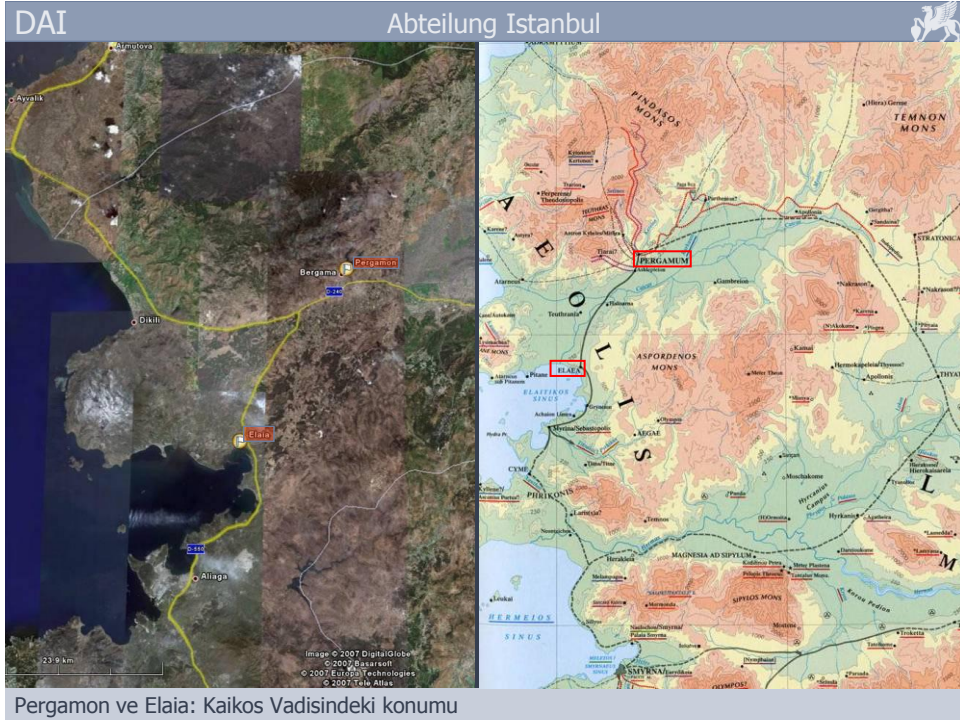
Bergama Kazısı

2005 yılından beri yönetiminde olan Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün Pergamon kazısı, dört ana noktayı temel alan yeni bir araştırma programını yürütmektedir:

- 1) Bir bütün olarak Hellenistik Dönem kentinin araştırılması, yani özellikle yol sisteminin ve batı ve doğu yamacındaki araştırılmamış bölgelerin yerleşim düzeninin rekonstrüksiyonu.
- 2) Antik Dönem metropolünün ve özellikle dış mahalle bölgesindeki mezar ve nekropollerin araştırılması.
- 3) Kentin tarihsel gelişimini alansal bağlamda analiz edip yorumlayabilmek amacıyla Pergamon çevresinin araştırılması. Çeşitli araştırma projeleri, Atarneus ve Elaia kentleri üzerine ayrı ayrı yoğunlaşmaktadır, Kaikos Vadisi'ndeki (Bakır Çay) yerleşimlerin Tarihöncesi Dönemden Bizans Dönemine kadar olan kronolojisi ve dağılımı, ayrıca çevrenin tarihsel gelişimi.
- 4) Kızıl Avlu'nun güney bölümünde büyük bir konservasyon, rekonstrüksiyon ve müzeleştirme projesinin uygulanması. Bunun yanı sıra düzenli ören yeri bakımı, özellikle Traian Tapınağı tarafında, kent kazısında ve yeni kazı alanlarında.

Pergamon ve Elaia'nın konumu

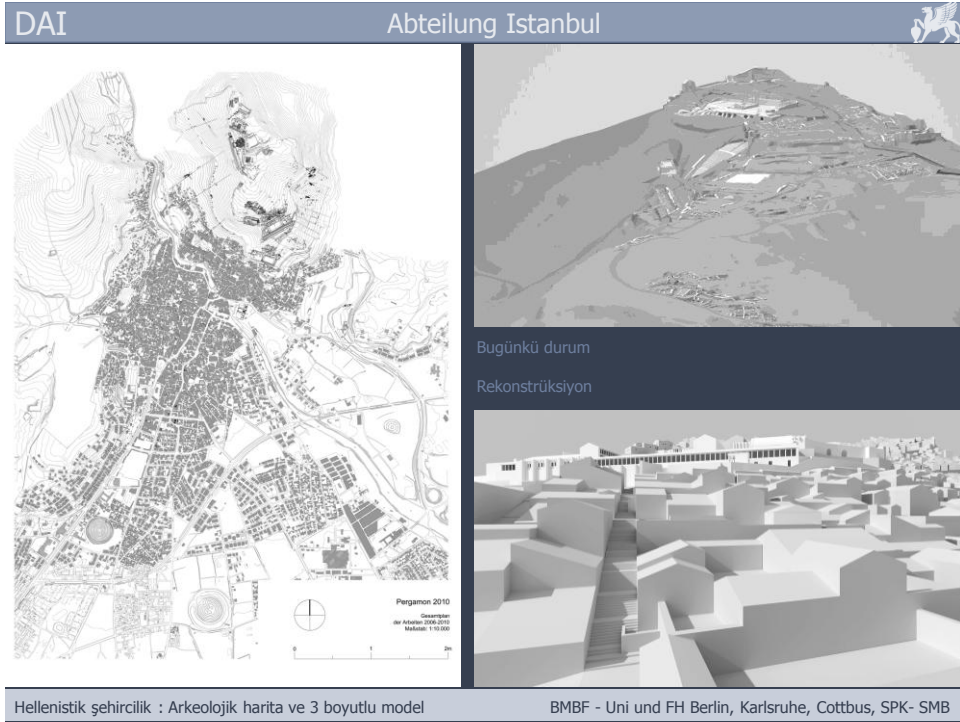

Pergamon ve Elaia'nın konumu ile krallık kentinin Pindasos dağlarının 330m yükseklikteki eteğinde konumlanması ile çok iyi savunulabildiği ve ayrıca denizden gelebilecek ani saldırılardan korunabildiği kolayca anlaşılmaktadır. Yalnız denize, yani, Antik Dönemin en önemli ticaret ve iletişim alanına bağlantısı eksikti. Bu sebeple Attalos Krallığı'nın kurucusu Philetairos'un daha M.Ö. 3.yüzyılda Elaia ve Kaikos vadisinin kontrolünü eline almasının nedenleri anlaşılmaktadır. Bu bağlantılara aşağıda tekrar değineceğim.

2005-10 yılları Pergamon Çalışma alanları

Pergamon akropolisi bölgesindeki çalışmalarımız farklı arkeolojik yöntemlerin bileşimiyle doğu ve batı yamacının araştırılmasını, Hellenistik Dönem kent surlarında, gimnazyumda ve saraylarda arkeolojik mimari araştırma projelerini ve doğu yamacı, gimnazyum ve Aşağı Agora bölgesinde stratigrafik sondajları kapsamaktadır.

Yeni Arkeolojik Harita ve 3 Boyutlu Model

Geniş çaplı kentsel dokuları araştırmak için, veri bankaları ve coğrafi bilgi sistemleri gerekmektedir. Bunlar dijital arkeolojik Pergamon haritasının temelini oluşturmaktadır. Bu harita Bergama Müzesi' nin yeni kazılarını da içermektedir. Harita temel alınarak harabeleri güncel durumuyla gösteren, 3 boyutlu model hazırlanmaktadır. Bu model de tüm akropolisini kapsayan bir rekonstrüksiyon modeli için temel oluşturacaktır. Tiyatro terası gibi iyi araştırılan alanların rekonstrüksiyonu ayrıntılı yapılmıştır.

Doğu ve Batı Yamacın Yol sistemi ve Yeni Rekonstrüksiyon

2010 yılında doğu yamacında bitirilen çalışmaların sonucunda bir yol sistemi ortaya çıkmıştır. Ve bu yol sistemi, 1994 yılında yapılan önceki rekonstrüksiyondan oldukça farklıdır. O zamanlar bu çalışmalar plan üzerinde, yani alanda etraflı incelemeler yapılmadan gerçekleştirilmiştir. Izgara planlı sistem yerine, bu yol ağı, paralel giden 4-5m genişlikte merdivenli bir grup yoldan oluşmaktadır. Gruplar birbirlerine karşı konumlanmış ve akropolisin şeklini takip etmiştir. Arazinin daha az dik olan yerinde, Aşağı Agora'nın kuzeyinde, gösterişli Peristilli evlerin inşası için de uygun olan büyük *insula*lar vardı. Buna karşın kuzeye doğru *insula*lar önemli ölçüde küçüktür. Çok dik olan ve zor inşa yapılan bu alanda, küçük *insula* doğa şartlarına uyum konusunda avantajlıydı. Buna karşılık doğu

yamacının en kuzey bölümünde planlı bir yol sisteminin olmadığı sanılmaktadır. Gerçekte, eskiden kalma, tamamen araziye uyumlu yol güzergahlarının bir bileşimi ve belki de yeni planlanan iki yol bulunuyordu. Kentin bu bölgesinin sistematik olarak araştırılmamış olması, inşa yeri olarak cazip olmamasıyla uyumludur. Dik alan, birçok kaya formasyonu ve herşeyden önce kuvvetli rüzgar koşulları sebebiyle daha az yoğun bir yerleşimi getirmiştir. Mevcut yerleşim de muhtemelen atölyelerden oluşmaktaydı. Sadece üst bölümde, Ketios Vadisi'nden (Kestel Çayı) kent bölgesine gelen yolda, Hellenistik Döneme ait özenle işlenmiş iki kesme taş mimarisi tespit edebildik.

Yollar, gimnazyumun girişi ve köşe noktalarına ve aynı zamanda II. Eumenes'e atfedilen Hellenistik dönem surlarına ve yol ağına yöneliktir. Böylece birbiriyle bağıntılı bir Hellenistik Dönem kent planlamasından yola çıkabiliriz.

Daha geniş olan batı yamacın araştırılması henüz 2010 yılında başladığı için burada da aynı yol sisteminin var olup olmadığını söyleyemeyiz. Yine de geçen yıl saptanan ve tiyatronun orkestrasına ve tiyatro terasının güney köşesine yönelik iki yolun varlığı, burada da, doğu yamaca benzer bir sistemin varlığını göstermektedir.

Doğal Kutsal Alanlar

Yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı konut yapımı için cazip olmayan doğu yamacın kuzey bölümünde yer alan ve büyük ilgi uyandıran kaya formasyonlarına, belli ki bir dizi doğal kutsal alan kurulmuştur. Bu alanı 2009 ve 2010 yıllarında belgeleyebildik. Herşeyden önce, şimdiye dek Pergamon çevresinden bildiğimiz böyle basit kült yerlerinin kentin içinde de yer alması, dikkate değerdir. Bunlar, Antik Dönem kentinin dini hayatı hakkındaki bilgilerimizi önemli ölçüde arttırmaktadır.

Belli ki büyük bir teras alanı ile bağlantılı olan ve büyük bir olasılıkla özellikle Meter'e tapılan birçok kült yeri, araç yolunun altında yer almaktadır. Yolun üst kısmında, çok sayıda buluntu veren bir mağara kutsal alanı tespit edilmiştir.

Mağara Kutsal Alanı

Yapay olarak genişletilen iki doğal mağaranın önüne, Hellenistik Dönemde kayanın içine iki oda yapılmıştır. Bothros olarak kullanıldığı belli olan sağ mağaranın içinde birçok kil yapımı figürinler, kaplar, hayvan kemikleri ve tezgah ağırlıkları bulunmuştur. Buluntular, hem Dionysos hem de tanrıçaların kutsandığı bir etkinin hakim olduğunu göstermektedir. Bu kült yemeklerinde neredeyse sadece kuzu ve domuz yavruları yenmiştir, yani normal bir evde yenenden belirgin şekilde farklı bir et seçimi vardı.

Tümülüsler Haritası

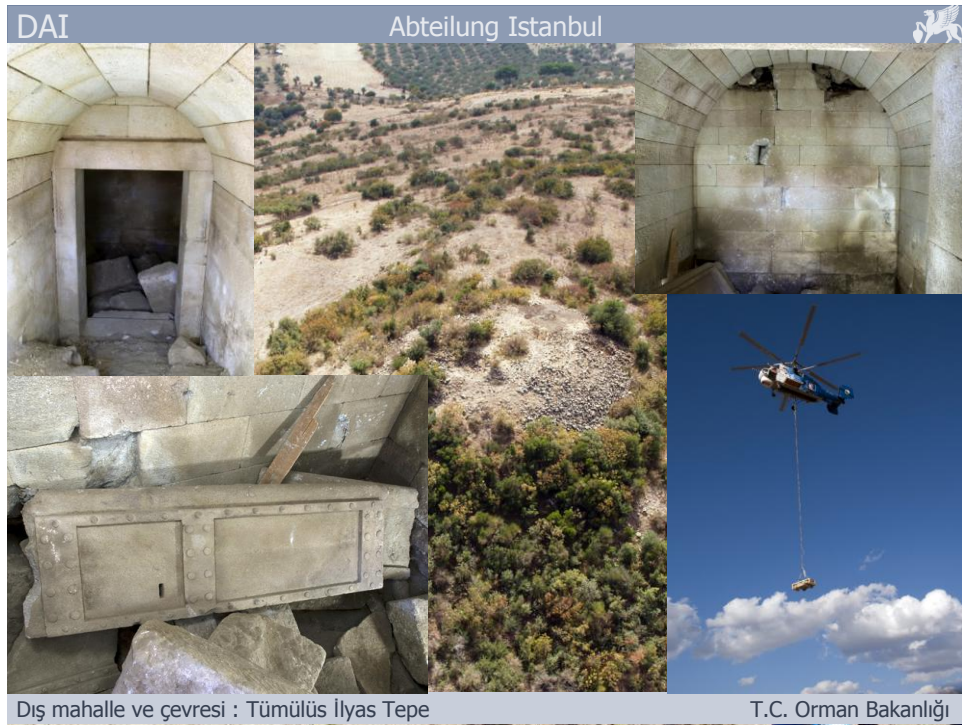
Pergamon'un mezar ve nekropol araştırmaları çerçevesinde 2010 yılında özellikle iki tümülüs aktivitelerimizin odak noktasıydı: X-Tepe ve İlyastepe'deki tümülüs.

Jeosismik X-Tepe

Maltepe'nin güneybatısında bulunan orta büyüklükte ve X-Tepe diye adlandırılan tümülüste Kiel Üniversitesi tarafından büyük tümülüslerin keşfedilmesine yönelik yeni jeodezi yöntemleri denenmiştir. Çünkü jeoradar ve jeoelektrik gibi geleneksel yöntemlerin büyük tümülüslerin iç yapılarını kavrayacak yeterli etki derinliği bulunmamaktadır. 2010 yılı yaz dönemi ölçüm verileri çok ümit vericidir fakat verilerin değerlendirilmesi kolay olmadığından dolayı arkeolojik olarak yorumlanabilen sonuçlar ancak bu yaz ele alınacaktır.

İlyastepe Tümülüsü

Pergamon akropolisinin güneyindeki İlyastepe'de bir tümülüs bulunmaktadır. Burası en geç 70'li yıllarda defineciler tarafından açılmıştır. 2010 yılı yazında yapılan ikinci bir incelemede bulunan ana mezarın geriye kalan buluntularından bu odanın Hellenistik Dönem mimarisinin önemli bir örneği olduğu anlaşılmıştır. Mezarda bulunan bir unguentarium sayesinde bu alanı, MÖ 3.yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirebiliriz, böylece bu kama taş tonoz, Pergamon'un en eski örneği olmaktadır. Mezar anıtının konumu ve kalitesi, mezarın 55-65 yaşlarında, Attalos çevresinden önemli bir şahsiyete ait olduğunu göstermektedir. Mezar odasının gösterişli taş kapısı sansasyonel bir kurtarma aksiyonu ile Çevre ve Orman Bakanlığı'nın sağladığı helikopterle Bergama Müzesi'ne götürülmüştür.

Çevredeki Çalışmalar

Yeni Yeldeğirmentepe

Yeni Yeldeğirmentepe'de Avusturya Arkeoloji Enstitüsü'nün bir ekibi Erken Tunç Çağına ait yerleşim tepesini ve çevresini araştırmıştır. Bu proje şimdi Kaikos'un tüm batı sahasına genişletilecektir.

Atarneus ve Kaikos'un Batı Vadisi

Münih Üniversitesi'nin bir ekibi 2006 yılından beri Dikili'deki Antik Dönem kenti Atarneus'un ve Kaikos'un batı vadisinin Antik ve Bizans Dönemi yerleşim kalıntılarını araştırmaktadır. Bu çalışmalarda, Pergamon'un ve daha sonra Romalıların küçük çiftliklerin, köylerin ve kentlerin tarihsel gelişimine olan etkisini yansıtan yeni bir bakış ortaya çıkmıştır. Böylece, Pergamon'un yükselişinden sonra, bir zamanlar önemli olan Atarneus hakimiyetini kaybetmiş ve Roma Döneminde yerleşim olmamıştır.

Elaia Koyu

Çandarlı koyundaki Elaia çok farklı gelişmiştir. Arkeolojik açıdan kolayca anlaşıldığı üzere, burası, M.Ö. 3.-2. yüzyılda Pergamonlular tarafından en önemli askeri ve ticaret limanı olarak genişletilmiştir.

Elaia Haritası

Jeofizik taramalar ve yüzey araştırması yardımıyla kent surlarının, limanların konumunun ve yol sisteminin rekonstrüksiyonunu yapabiliriz. Kentin kuzey ve güney yarı olarak ikiye bölünmesi özellikle çok ilginçtir. Kuzeyde güçlü tahkim edilmiş limanlar bulunmaktaydı ve kent bölgesi de burada yoğun yerleşme göstermektedir. Buna karşın belli ki güneydeki kent surları sadece genişletilmiş bir limanı korumaktaydı. Bu alışılmadık kent planı Pergamonluların eski yerleşimleri kendi düşüncelerine ve ihtiyaçlarına yönelik şekillendirdiklerini göstermektedir.

Seramik Yüzey Araştırması Değerlendirmesi

Yüzeydeki seramik buluntuların kronolojik olarak sınıflandırılmış dağılımı kentin ancak Hellenistik Dönemde Pergamon etkisindeyken altın çağını yaşadığını göstermektedir. Hellenistik Dönemde seramik yoğunluğu ve dağılımı aniden artmaktadır. Erken Bizans Döneminde, yani 6.-7. yüzyılda buluntular bitmektedir, kent bu dönemde terk edilmiş görünmektedir.

Jeoarkeoloji

Bu gözlemler Köln Üniversitesinin jeoarkeolojik araştırmaları ile doğrulanmaktadır. Kapalı limanda sondaj yardımıyla limanın oluşum ve karalaşma tarihçesinin rekonstrüksiyonu yapılabilmektedir.

Liman alanında sondaj değerlendirme

Liman alanının inşası, bir lagün birikintisinin oluşumunu izlemiştir. Lagün birikintisi organik kalıntılar sayesinde M.Ö. 4.-3.yüzyıla tarihlendirilmektedir. Liman alanının sürüklenen tortular sayesinde karalaşma süreci M.S. 3.yüzyılda başlayıp 6.yüzyılda bitmiş olmalıdır. Bu tarihler yukarıda söze edilen seramik yüzey araştırmasından elde edilen neticelere uymaktadır. Elaia'daki çalışmalarımız, birbirine paralel çok sayıda yöntem kullanımıyla kazı yapmadan da Elaia gibi Antik Dönem kentinin gelişimi ve düzenlenmesi hakkında önemli neticelere ulaşabileceğini göstermektedir.

Kızıl Avlu Konservasyon alışmaları

Bitirirken, Antik Döneme ait tüm alanlarda yapılan harabelerin korunmaya alınması çalışmalarının yanı sıra Bergama'nın eski yerleşim bölgesinde bulunan Kızıl Avlu'da yaptığımız koruma aktivitelerimize de değinmek istiyorum. Birkaç yıllık araştırma projesinin ardından, 2006 yılında Roma İmparatorluk dönemine ait büyük kutsal alanın güney yuvarlak kulesinin konservasyon ve müzeleştirme çalışmalarına başladık.

Yuvarlak Kule içi

Kule, 2009 yılı Eylül ayında Kültür ve Turizm Bakanı'nın da hazır bulunduğu törende halkın hizmetine açılmıştır. Böylece Bergama'nın eski yerleşim merkezinin kültür turizmi için çekiciliği artırılmıştır.

Güney Duvarı ve Bodrum Tonozu

Daha az sansasyonel ama Kızıl Avlu'daki kadar gerekli olan bir çalışma da, kutsal mekânın güney duvarının ve genişletilmiş bodrum tonozunun korunmasıdır. Burada arkeolojik depo oluşturulacaktır ve bu çalışmalar halen devam etmektedir.

Destek Figürleri

Kızıl Avlu'nun anlaşılabilirliğini ve böylece turistik çekiciliğini arttırmak için destek figürlerden bir tanesini tekrar ayağa kaldırmaya çalışıyoruz. Yine Studiosus Foundation tarafından finanse edilen bu çalışmalara 2010 yılında başlanmıştır. Bu çalışmalarını 2012 yılına kadar sonlandırmayı ümit ediyoruz.